

Prava Pučka Sloboda

PREDPLATNA CIENA NA GOD. K 2
 - NA PO GOD. 1 - POJEDINI BROJ 2 p.
 PREDPLATA SE ŠALJE UREDNIŠTVU

izlazi svakog četvrtka

IZDAVATELJ, VLASTNIK I ODGO-
 VORNI UREDNIK: VLAD. KULIČ
 - UVRSTBE PO CIENIKU III POGODBI

God. I.

ŠIBENIK, 19. studenoga 1908. god.

Broj 30.

Stranka prava.

Izmedj svih stranaka, koje se danas na našem političkom polju ukazuju, nijedna nije još pokazala toliko radinosti, toliko života, koliko stranka prava. Ona je jedina ostala uvijek prava predstavica narodne hrvatske politike. Za to su na nju i najviše narodni neprijatelji uvijek režali, za to su je proganjali, za to su baš ti neprijatelji i uložili najviše svoj upliv, svoja sredstva, da stranku prava što moguće više razdvoje, da njezin rad oslabe. U tome su doduše u raznim prilikama i časovima uspjeli, ali nikad nisu niti će uspjeti, da jezgru, cilj i težnju, za koju se stranka prava bori, poruše i unište. To je nemoguće, a jedino za to, što je cilj i težnja stranke prava cilj i težnja celog naroda hrvatskoga.

Neprijatelji našeg naroda jaki su i brojni, pa nije čudo, ako su što svojim zamkama i spletkama postigli. Ali kad je stranka prava uzprkos svim tim jakim i brojnim neprijateljima uvijek još jaka i djelatna, to je znak, da ona ne može nikad više ni u buduće podleći, jer ju nikad više u buduće ne mogu da zadese udarci, koji su je zadesili u prošlosti.

Stranka prava ima veliku svrhu, da se bori i da narod hrvatski usposobi za borbu proti neprijateljima njegovih prava i njegovih sloboda. Ona će uvijek obstojati dokle god naš narod ne dodje opet podpuno do tih svojih prava, do tih svojih sloboda, t. j. dokle god on ne bude sâm gospodar na svome, u svojoj državi, u svojoj zemlji, gdje će razpolagati sam svojim imanjem, svojom sudbinom, svojom budućnošću.

Ova svrha stranke prava daje njoj jakost i život, daje joj snagu, koja raste s dana na dan, jer puk hrvatski sve više od dana na dan uvidja, da mu je jalov svaki napor, svaki trud uložen mimo stranke prava. Samo radnja u duhu i smjeru stranke prava koristna je zemlji i narodu.

Radi toga opaža se uprav radozna pojava, da se naš poštenu i pronicavi hrvatski puk sve to više jati u stranku prava i da odbjegava sve druge stranke, koje govore da rade za Hrvatsku, al sve skupa otežćavaju rad stranke prava, a time koriste onim brojnim i jakim neprijateljima naroda hrvatskoga.

U ojačanju stranke prava stoji i ojačanje političke djelatnosti naroda našega. To već danas uvidja svaki naš težak, jer je izkusio, da vojujuć u redovima drugih stranaka ne postižava ništa i da je uvijek smatran odmetom, da je na pogazu neprijatelja njegova imena i njegova dobrostanja.

A stranka prava traži upravo svoje uporište u težaku, u toj srčiki našeg naroda, jer zna da težak, da puk sastavlja silu i snagu narodne vojske i da se ta bez vojske ne može nikad doći do pravih i trajnih uspjeha. Stranka prava jedina je za to pučka stranka, pučka, jer hoće samo da s pukom radi za slobodu domovine Hrvatske, pučka, jer joj se samo pred očima bolja budućnost i oslobodjenje puka hrvatskoga.

Stranka prava zazire od ičije pomoći, ako nije to pomoć samog puka. Ona zazire od milosti i slatkih rieči vlastodržaca, koji još nisu nikad pokazali dobre volje za sreću i slobodu naroda hrvatskoga. A zazire, jer zna, da sloboda naroda hrvatskoga može jedino granuti iz složna rada i pregnuća, iz svijesti i borbe naroda samoga. Nikad još vlastodržci nisu dali slobode narodu, nego samo onda, kad ih je narod svojom snagom i svojom slogom na to prisilio.

Eto, za tim ide stranka prava. Ogromni dio puka hrvatskoga to je razumio i za to se poredao pod njezin barjak, koji je samo hrvatski barjak. A nema sumnje, da će doskora cio puk hrvatski biti vas uz stranku prava a onda će ona slaviti svoje pobjede, onda će se ona nametnuti svim mogućim neprijateljima Hrvatske i doviknut će im glasno i jasno: Dosta je, Hrvatska mora biti slobodna i ujedinjena!

Svi, koji se kažemo Hrvatima, svi koji čutimo u srcu, da ne možemo bit drugo u ovoj zemlji nego Hrvati i samo Hrvati, moramo uvijek nastojati i raditi, da stranka prava dodje do ovakove jakosti i snage, jer će tako jedino bit zajamčena ovoj našoj biednoj otačbini bolja i ljepša budućnost.

Rad za stranku prava rad je za Hrvatsku. A kad budu svi Hrvati tako radili, onda će tekard doći ono željeno i zlatno doba, kad ne će više biti medju njima kavge, gloženja, bratske borbe, nad kojom se još uvijek nasladjuju naši zajednički neprijatelji. Onda će se preživjeti sve druge stranke i strančice, koje danas samo otežćavaju skupnu i složnu narodnu radnju, a hrvatska naša trobojnica zalepršat

će vesela i pobjedna širom svih hrvatskih zemalja ne samo kao znak, kao obilježje narodno, već i kao znak, da su se oko nje skupili svi Hrvati od Triglava do Spiča, od Jadrana do Drine, koliko ih god ima da svi skupa jedno žude, jedno traže, za jedno vojuju: za hrvatsku državu.

Tada će stranka prava biti izvršila najveći svoj zadatak, zadatak narodnog osvješćenja i narodne sloge, po kojoj će doskora da nadodje i dan narodne hrvatske slobode.

I na prve trakove te slobode, zagrmit će vila Hrvata unakrst zemalja hrvatskih, narodu hrvatskome: Spašen si! Alleluja!

Šta je nova po svijetu.

Hrvatska. Ondje svaki dan Todore to gore. — Neron, čauš magjarski još muči pravedne ljude. Srbi su mu na zubu. I grizao bi ih da može. Nekoji od njih dali se po tuzi, pa ne će ništa da jedu ni piju. Ipak Neronovo srce ostaje tvrdo. Nit ih pušta na slobodu, nit ih na sud zove. — On ovom njegovom silom htjeo bi postići to, da se zbilja sav narod pobuni, a on da ga tada opravdano i kolje. Ali narod je pametan, te razabire i vidi klanac jadikovac ka kojemu ga magjarski čauš nagoni, pak kutri i miruje, neda se napastniku. Teško je ondje stanje i posve žalostno. Magjar nas sviju muči, braću našu u tamnice stavlja, zakone i pravice naše ne priznaje, gazi ih. Što danas Srbima, sutra će Hrvatima. On nas davi lukavo jednoga po jednoga, a reč bi, da to svak ne će da razumi, nego još nekoji nagovaraju brata da se oruža i udari na brata. Žalostno je ovo i pomisliti. Nepromišljenost bacila je kamen smutnje medju ljude, koji iznenadjeni, nisu imali ni vremena da promisle o čemu se radi, ali je sjegurno — a to nas i veseli — da svi, sav narod osudjuje bratoubojicu i njegovu ludu politiku. Ko da ne bismo mi imali koga od sebe goniti, nego baš brata svoga. Od glave riba smrdi. Kad se tako lakoumno nepromišljeno zastupa, kad je već i zaudarati počelo, na bunište s njom, da ne raztruje sve. Vodje naše pametni, obzirni i pravedni budite, hora je!

Bosna. Pisalo se po listovima, da je amo jedan dio puka ozlovoljen, što je ova zemlja podpala pod monarhiju austro-ugarsku. Nekoji su listovi pisali, da se radi toga narod buni. A ne samo da je sve to laž, nego biva protivno. Sav je narod, bez razlike vjere, podpuno zadovoljan, da je kralj hrvatski sada i njegov kralj. Uhvaju se svi u pravdu i pravicu, da će biti sjedinjena stara kraljevina Hrvatska, i eto za

to su i veseli. Katolici, grčko-istočnjaci, muhamedanci i žudiji šalju u Beč poslanstva da zahvale kralju i da mu pobegenu što je učinio. Ovo je liepo i pametno. Samo da budu složni i pametni kad budu u saboru, te da tada svi zatraže, neka ponosna Bosna, bez oklievanja, bude sdružena s materom zemljom, starodavnom i slavnom kraljevinom Hrvatskom. — Kažu da će Novi Pazar podieliti Srbija i Crnagora. I pravo bi bilo, pa Bože i daj.

Ugarska. Magjari su veseli. Dobili su potvrdu njihova zakona o izborima. Hoće li pak najzad taj nepravedni zakon biti potvrđen, to je mučno vjerovati. Magjari će to zahtievati — i dosti. Ali sila i dobro vino malo traju. Puć će kolan i njihovoj kobili! Ovakav zakon ne će kralj odobriti, a odobri li ga, narodi će ga Ugarske i sami ukinuti. I ondje se ljudi mienjaju. Ako nisu svi nepravedni i ludi, doći će na vladanje kao ministar i koji pametni, pak će nakazu izbornu promieniti. A to ne će kasniti, jer u Ugarskoj sve vrije. Uskipi li, teško Magjarima, ode im gospodstvo i sila u nepovrat.

Beč. U prijestolnici Česke, u Zlatnome Pragu, sve vrije proti Niemcima. Prava je buna. I po nekojim drugim mjestima imade trke. Česi, kao i mi Hrvati, bore se za stare pravice svoje, a Niemci im ih ne dadu ko ni nama, nego još nastoje, da se slavna česka kraljevina podieli u njemački i česki dio. Reć bi, da ih i Bečlije u tomu pomažu, al Česi ne dadu nit da se o tomu govori. A dok tako budu radili, bit će ljudi i rodoljubi. A kad bi na to pristali — što mislimo da ne će nikada — tad bi postali pravi neprijatelji i grobari svoje domovine i svoga naroda. — Predsjednik svih ministara odstupio. Kažu da su ga srušili kršćanski socijali, koji se prikazuju da su nam prijatelji. — Ako su takovi, želimo da im vlast u ruke dodje, ako nisu, nama je sve jedno vladali ovi ili oni. — Načelnik Lueger pogostio je u ime grada Beča i ciele občine poslanstvo iz Bosne, koje je bilo došlo da se pokloni i zahvali kralju, što je pripojio Bosnu k svojoj kruni. I kralj je milostivo primio njihove hvale, s mnogima se porazgovorio, te se svi povratit će zadovoljni i veseli u svoju domovinu. Kako se iz listova razabire, u Bosni vladaju još nesredjeni odnošaji, u Dalmaciji veliko nezadovoljstvo, u Istri i gore, u Tirolu Talijani uzdišu, jer ne spašeni, u njemačkim stranama imade ih kojim je srce u Beču, a i onih kojim je u Berlinu, u českom narodu vrije, Poljaci uhvaju i čekaju, u Ugarskoj razni narodi stenju pod kopitom magjarskim, Hrvatska se bori proti sili, a u Beču su smeteni, zamišljeni i zabrinuti što bi se sve moglo iz ovoga obćeg nezadovoljstva izleći. Temelj državi je pravo, a jedini je liek federacija. — Svakom svoje, pa mirna Bosna.

Na rad, za dobro težaka!

Uspjesi udruženja.

Pogledamo li na zadružni život medju težacima, koji se je od nekoliko godina počeo razvijati u našoj zemlji, zadovoljstvom možemo iztaknuti, da je uspjeh postignut.

Narod je otvorio oči i upoznao je svoje prave prijatelje, te je počeo ozbiljno se brigati ne samo za budućnost pojedinca,

već sve ukupne zajednice, u koju je nastupio svojom voljom, a čvrstom nadom, da njemu, a i njegovu bratu i drugu uz njega bude bolje.

Zadrugarstvo, kao što je po ostalim krajevima, preobrazilo je podpuno neka sela i varoše i s prosijačkog štapa uzdiglo, da je dotično selo ili varoš postiglo bar to, da od drugog nema potrebe, tako je i u našoj zemlji pokazalo, dok je još, možemo reći, u zametku, da kroči putem, kako da se do ovoga dovine. Danas opažamo jur u onim mjestima, gdje se je zadrugarstvo počelo tek razvijati, ogromnu razliku izmedju prošlosti i sadašnjosti.

Ono, što se opaža u drugim mjestima, opaža se i u našem gradu. Od kada je počela na široj podlozi naša „Poljodjelska Blagajna“ svoj rad, težak naš, ta uzdanica naroda, kô da se je preobrazio. Teške okove kamatništva, koje su ga kô mōra pritiskale, popucale su, a naš težak ponosno danas stupa stazom svoga rada blagosivljajuć one, koji ga učiniše slobodnim čovjekom, koji zadovoljstvom gleda u bolju svoju budućnost. Naš Filipović nam veli: „Nikoji čovjek nije tako oduran, kao onaj, koji svaki dan psuje i ruži svoj stalež, a prisiljen je da u njemu žive ili s potrebe ili s nemogućnosti, da krene drugim putem. Nikoji nije tako ljubezan i mio, kao onaj čovjek, koji se priljubi svome staležu, kao da je u mekušnu, baršunastu, toplu gnjezdašcu, baš za njega savijen.“ Ako naš težak danas povrh svih nezgoda, koje su ga u njegovu radu zatekle i zadesile, nije odbigao motiku i prezirom zapuštao opustošenu filokserom svoju baštinu, to u prvom redu ima da zahvali svojoj blagajni, koja mu je pritekla u pomoć novčano, onda kad je najviše potrebe od novca imao.

Je li dovoljno, da težaku namaknemo novca?

Nije, a to sa sljedećega razloga. Svi opažamo, da glavni naši proizvodi, kao vino i ulje, ne prolaze u trgovini kao što bi prama vrsti morali. Svi opažamo, da nam se hoće silna troška za obnovu vinograda, a da vino ne možemo ni prodati ni darovati, a to s razloga, što nam se pravi utakmica sa svih strana, a nema nikoga da nam pomogne i da nam u susret izadje. Osim ovoga švabsko pivo (bira) poplavila je i našu zemlju tako, da se pije više nego vina, a to zaslugom naših vlasti. S ovog razloga mi moramo nastojati i raditi ozbiljno oko toga, kako ćemo ne samo pružiti našem težaku laku veresiju, doli, da mu pomognemo unovčiti krvavi trud njegovih radnih ruku.

Mnoge zadruge i poljodjelske blagajne rek bi da su se dale ozbiljno na rad oko ovog posla, pak nas veseli, što i naša blagajna u Šibeniku nije zaostala.

Skupština naše blagajne za boljak težaka.

Na 25. prošloga mjeseca naša Poljodjelska Blagajna pod presjedanjem zastupnika Dr. Drinkovića, njezina predsjednika, imala je svoju obću skupštinu. Istoj je prisustvovao kao gost i zastupnik Dr. Dulibić. Iza kako su se svršili poslovi, što su bili na dnevnom redu, uzeo je rieč naš urednik i član ravnateljstva blagajne, te iza kako je orisao našu zapuštenost sa strane vlasti,

predložio je zaglavke, koji su od skupštine jednoglasno bili usvojeni. Evo tih zaglavaka:

1. Povišenje uvoznog poreza na pivo (biru).

2. Imenovanje petorice konobarskih nadzorniku

3. Uredjenje osobitih upisnika kupovanja vina u velikim skladištima

4. Uvedenje poreza na vino, koje dolazi u našu carevinu iz Ugarske.

5. Vojničke vlasti i ratna mornarica nek kupuju izravno vino kod težaka i vinogradara, a ne kod trgovaca i spekulanta.

6. Sniženje prevozne ciene na vino na željeznicama i parobrodima, koji primaju podporu države.

7. Vlada neka sa stalnim godišnjim podporama dodje u susret, da se uzmognu podignuti u velikim gradovima u Austriji skladišta za izvoz našeg vina. U ova skladišta imalo bi se vino uvažati bez carine, mjestne potrošarine, a plaćala bi se jedna i druga samo na ono vino, koje se iz skladišta razproda.

8. Neka vlasti uplivaju kod občina onih gradova, gdje ova skladišta podignuta budu, da sniže porez mjestne potrošarine do najnižih granica.

9. Neka vlada putem pouke, pa i ako postepeno, nastoji oko toga, kako bi se težak naučio praviti što bolje svoje vino naprama ukusu potrošioaca.

10. Neka vlasti porade složno, kako bi se što više proširila po carevini trgovina groždja za zobanje i neka nastoje da se gojenje loza zobatica (groždje za zobanje) što više razširi u zemlji.

Ovi predlozi, koji su od velike koristi po težake, dali su povoda i prisutnom zastupniku Dru. Dulibiću, da uzme rieč i da razjasni mnogu, navodeć, da se jur radi oko toga, da nekoji od iztaknutih predloga budu što prije oživotvoreni.

Mi ćemo se u došastom broju opet povratiti na ove predloge, jer nam danas prostor lista to ne dopušta.

Zašto se ljute neprijatelji naših radnika.

Snašim temeljitim pisanjem o radniku i radničkom pitanju, pogodili smo u živac neke razsipnike i bezposlice, koji su naučili da hajdučkim napadajima i zločinačkim zavedenjem uzgajaju našeg radnika. Oni se ljute, što naše pisanje pokazuje pravi put radniku, na kome će oplemeniti svoje srce i u isto doba poboljšati svoje stanje.

Pošto ti nemirnjaci nemadu nikakvog uzgoja, oni nastoje da i radnik bude bez uzgoja, da im bude ravan u zloči i pogubnim načelima. Njihov je naum poticati radnike na bunu, sijati razdor u društvu, ubiti sveti obiteljski život i ugasiti u duši radnika svaki ponos i ljubav prama domovini.

Premda im može poći za rukom da nekoje zavedu, ipak većina, velika većina šibenskih radnika uvijek će ostat neokaljena, jer ih naš radnik razumije da oni hoće živiti na njegovu dlanu bez rada i zanimanja, jer znadu, da oni rade za svoju korist, a ne na korist radništva. Pseto ne laje radi sela, nego radi sebe.

Oni viču: udružite se, budite s nama, vjerno plaćajte vaš mjesečni doprinos, a mi... mi samo obećajemo. Što? Obećaju

sela i gradove, njive i podvornice. Znadu oni dobro, da se do toga ne može doći, jer što su drugi poštenim radom stekli, ne dadu da im se otimlje. Znadu oni, da je takovo obećanje zlobno varanje, pa neće da im radnik obećaje doprinos, nego da ga dade odmah. Oni kažu radniku: kruh moj svagdanji, valja da mi ga dadeš danas, a tvoj ću tebi dati sutra, ali taj sutra uvijek ostane sutra. Takav način njima pribavlja ugodno življenje, a radnicima dužnost, da ih dobro ove svojim krvavim trudom.

Ako smo rekli da ima zemalja, u kojima je radnik slabije plaćen nego kod nas, govorili smo istinu, kao što je istina, da kod nas ima radnika, koji su razboritom štednjom i razumnim radom došli do liepog stanja, u kome mogu pristojno živjeti. Nama je uprav pri srcu radnički život, da radnika priučimo obluživanju svojih dužnosti, i osokolimo ga u obrani svojih prava. Ne ćemo da našega radnika izsisavaju pučki krvnici; ne ćemo da ga deru kamatnici; ne ćemo da on zapusti svoju kuću i obitelj; ne ćemo da mu krčme i igre gutaju krvavo zasluženi novac. Napokon odvažno ćemo razkrinkavat neke dotepure i nemirnjake, koji lažnim obećanjima hoće da prevare radnika i živu komodno na radničkim rukama.

Ova vižlad, kojima je samo do svoga trbuha i do radničke kese, sa svojom runjavom gubicom, uvijek laje proti našoj hrvatskoj domovini. Oni toga ne čine ni u Italiji, ni u Francuzkoj, ni u svojoj Srbiji, nigdje, samo ovdje oni viču, da Hrvat nema domovine. Polako demokratska gospodo! Vašim pisanjem držite za nesvjestna i budalasta našeg radnika, ali znajte, da on dobro uvidja kako vama nije stalo za njegovo dobro, nego da vama svojim trudom pripravlja obilatlu hranu. Dok upirete sve sile da ga varate, kanite se posla da mu se rugate. Varati se prevarenim, to nije zadaća pučkih dobročinitelja, to je ogavno srce ljudoždera.

Kako advokat Smodlaka radi za mali puk.

Da se advokat Smodlaka troši i sav razpne da iz velike ljubavi za mali puk, to svaki ne vjeruje. On to samo riečima kaže, ali radi sve protivno. Ta on bi tobože i košulju sa sebe skinuo, samo da težaku pomogne. Ali u borbi za težačka prava, on nije podložio svoju palacinu, da podmiri težačke dugove, nego je posegao za torbom jadnih težaka, da njihovom kesom sebe prodiči. Svaki ozbiljan i pametan treba da se zamisli i pita: da li je koristno za mali puk, da gospodari osiromaše, da gospoda propanu? Ako ubrojimo u mali puk zanatlije, a i jesu, jer nemaju ni kuće, ni zemljišta, to težaci imadu, onda moramo reći, da Smodlaka radi baš na štetu maloga puka. Zanatlije nalaze zarade više kod gospode, manje kod težaka; jer su gospoda, koja (kao Smodlaka) grade kuće. S toga u Splitu pametni zanatlije mrkim okom gledaju i prate rad advokata Smodlaka za prava toga puka. Drago bi zanatlijama bilo, da se težaci pridignu; ali bi im žao bilo, da gospoda propanu; jer onda jao si ga njima, ne ostaje im drugo, nego seliti.

Još gore biva onom dielu maloga puka, koji živi od milostinje. „Ubožki Dom“, „Siromaška kuća“, „Charitas“, „Pučka kuhinja“, i tolike druge dobrotvorne ustanove, uzdržavaju se od gospode i od svećenstva. Od svih tih ustanova, ima korist samo i izključivo mali dapače oni pravi siromašni puk. Uzalud tražimo koju sličnu ustanovu utemeljenu od advokata Smodlake i njegovih demokrata. Oni bi najvoljeli, da sve te ustanove propadnu samo za to, jer su kršćanske; t. j. jer ih je kršćanska ljubav podigla. Stoga i vidjamo, kako se demokratska mladjarija izrugava i kamenjem hita na skladnu i mirno prolazeću djecu „Siromaške kuće“. Jadna li su nevoljna djeca maloga puka sa objestnom mladjarijom demokratske Smodlakove gospodske stranke!

Mi bismo se veselili radu advokata Smodlake za mali puk, kad bi vidjeli da on nastoji poboljšati stanje čitavog maloga puka; a ne samo onoga diela, koji može njemu da služi; ili da mu preko njegove kancelarije napunja žep; i da mu u vrieme izbora podaje svoje glasove. Onda bismo pohvalili njegov rad, kad bismo vidjeli, da on nastoji svesti u sklad blagostanje težaka, sa blagostanjem gospode; jer niti bi gospodi bilo dobro bez težaka, niti težaku bez gospode. Sijati medju jednim i drugim samo mržnju, to je raditi na štetu maloga puka, a na korist demokratskih advokata.

U razmaku od godine dana.

Ovakovi zatorni rad advokata Smodlake nije mogao uroditi drugim plodom, nego onim, kojim je i urodio. Cielo splitsko gradjanstvo nad takovim radom ostalo je zgdjeno i svečano ga osudilo, dajući advokatu Smodlaku pri zadnjim saborskim izborima glas nepovjerenja. Tko je lani pratio izbore u Splitu, pa i ove godine, bio on i najstrastveniji demokrata, mora priznati, da sila advokata Smodlake, u samom gradu u ovoj najjačoj demokratskoj kuli, pada; njegova zvijezda potamnuje. Lani, izim svećenstva, veći dio gradjanstva bio je uz advokata Smodlaku. Redali su se bez razlike: težaci, gospoda, trgovci i obrtnici, doturi i fakini, Hrvati i Talijanci; sve je Smodlaku klicalo, i proklinjalo one, koji niesu htjeli glasovati za hulitelja Boga, i kršćanskih naših svetinja. Tako bilo lani. A ove godine? Čitavo splitsko gradjanstvo ga odbjeglo. Izim nekolicine demokratskih dotura i advokata, kojima je do njihove kancelarije, sve ga je ostavilo. Svak će u čudu pitati: kako to, kroz samu godinu dana, pa tolika promjena u splitskom gradjanstvu? Odgovor je jednostavan: jer se svak uvjerio, da advokat Smodlaka ne traži korist maloga puka, već korist svoju i svojih prirepina, jer njegov rad ne vodi našega dobroga težaka k blagostanju, već u propast, jer demokratski samo ruše, a ništa dobra ni koristan ne grade. Njih sada svak drži za proste smušenjake, koji siju razdor i mržnju i nered. Proklinju ih tolike majke i žene, jer zloćom svojom osramoćuju grad Split pred celim narodom. Takovi ljudi eto počeli brati plodove svaga rada: prezir i prokletstvo svih sviestnih gradjana, osobito maloga puka.

Još advokatu Smodlaku ostaje u Splitu nekoji dobroćudni i neuki težaci, koji u

svome neznanju ne mogu još da progledaju i da vide, u kakvu ih propast vodi njihov tobožnji otac. Doći će ipak vrieme, da će se i ovi osviestiti; tomu se brzo nadamo. Budućnost će najbliža dokazati, da je ova naša tvrdnja temeljita.

Dobročudnost splitskih težaka.

Advokat Smodlaka pametna je glava. On hoće da usreći mali puk, da podigne njegovo blagostanje, ali da ipak ne izgubi ništa od svoga, nego da još steče. A koj je taj ludjak, koji bi mogao zahtievati, da advokat Smodlaka, nakon što je sve svoje umne sile i svoj rad posvetio biednom težaku, da još pored toga on osiromaši? Splitski težak je plemenit, te sam izdrži sve troškove one borbe, koju Smodlaka vodi za pučka prava, a na svoju vlastitu korist. Evo nekoliko brojaka, da dokažemo dobroćudnost i zasliepljenost nekih splitskih težaka.

U oči jematve, kad splitski težaci, nagovoreni i nahuckani, najaviše žestoku, krvavu borbu proti gospodarima, ako im ne promjene bar jednu prav; advokat im lukavo predoči, kako će radi toga biti globe, parnica i osuda; on im dade dobro razumjeti, da se za sve to hoće i velikog novca. A kad se uvjerio, da su težaci — uzdajući se u pobjedu, pravni sve žrtvovati, odredi na svakoga težaka po 20 kruna. Tako, veli se, da su advokati od dobroćudnih splitskih težaka skupili unapred 20.000 kruna. To je bila prva žrtva jadnih težaka! a težačka prava i težačka sloboda na vrbi svirala.

Odmah po jamatvi nadodjoše izbori. I tu se hoće novca da pobjediš, jer znade dobro advokat Smodlaka, da ni njegove demokratske perjanice niesu baš toliko požrtvovalni, da bi mu muke služili. Kako će sada? Hoće li trošiti iz svoje kese? To bi bilo pravedno, kad se već radilo, da on izpade zastupnikom. Ali jok! Advokat Smodlaka ne troši iz žepa, kad ga mali puk hoće za zastupnika, neka mali puk i plati. Te tako lukavi advokat udari na splitske težake novi namet od 10 kruna na svakoga. I našlo se dobroćudnih splitskih težaka, koji doprinesoše na oltar Smodlakine oholosti i ambicije i ovu drugu žrtvu. A koja korist od toga tebi, težački sine i mali puče? Ovo je ono, što će na koncu osviestiti splitske težake, te će i oni, kô svi drugi odbjegnuti advokata Smodlaku i njegove demokrate. Čuvaj se narode od tih sisavaca i pučkih krvopija!

Naši dopisi.

Uz odovor „Pučkoj (!) Slobodi“

Velaluka, dne 7. studenoga.

U broju 43. lažljive „Pučke (!) Slobode“ izišao je dopis iz Veleluke. Dopisnika tog poznamo, zaludu mu se kriti i iza busije udarati. To je čovjek lažljivac i beznačajnik. Na sjednici občinskoj, koja bijaše prošlog mjeseca sazvana, bijaše zaključeno jednoglasno, da se odпусти liečnik Dr. Bendon, jer ne vrši svoje dužnosti. Ovako je, a ne kako dopisnik veli, da po volji trojice bijaše odstranjen. Druga laž je ta, što dopisnik piše, da je občinska uprava sakupila od svojih zavisnih ljudi nekoje izmišljene tužbe. Nije nego je ciela istina,

da su te tužbe bile istinite, i činjenice, koje su naznačene u tužbama i dosta puta su se ponovile, od više strana bile temeljito dokazane.

Ličnost Dr. Bendonija poznata je vrlo dobro u Cavtatu, Dubrovniku i Konavlima. Svuda u ovim mjestima ostavio je lepu i nezaboravnu uspomenu u narodu, a osobito u Dubrovniku, pa sad smo imali prigodu u našoj Veljuci, da ga i mi upoznamo. Upoznasmu ga i uvidismo, kakav je taj čovo, pak smo mu i dali pakrački dekret. Dr. Bendonij spaba u kolo naprednjaka, za to se i ne čudimo, da je ovakav. Mi, Veletučani, žalimo one biedne i zavedene naše težake, koje Dr. Bendonij i dr. vuku za nos i ulievaju u njihovu dobru i nevinu dušu otrov, neslogu i nesklad. Za to im mi, njihovi mješćani, stavljamo na srce i velimo: „Braćo, progledajte na vrijeme, da zmiija, koja je medju vama, ne raztruje vaše plemenito srce, i da se vratite opet u kolo braće vaše, a ne da se dade zavesti od stvora, koji se je u našem mjestu obogatio, pak sad hoće da vas vuče za nos i da vas gnječi. Okanite se, Veletučani, njega i njegovih drugova, jer je demokratska stranka propast naša, koja nas vodi u ponor. A ti, lažljivi dopisniče, stidi se, nesi dostojan da živiš, kad onako lažeš“.

Pri svršetku napominjemo dopisniku i velimo mu: „U laži su kratke noge“.

Za danas dosta, a drugi put ćemo obširnije. Skup Veletučana.

*

O gradnji bunara i puta do njega.

Rogoznica-Omiš.

Kucali smo, pitali i molili, pa eto, Bogu hvala i dočekali. Vlada nam je sagradila bunar. Za put do njega trebalo je zemljište pokupovati u privatnika. Procjenitelj zemljišta bio neki K, pak procijenio kako je najbolje znao, ali procijenio. Ako zemljište mora platiti vlada, nami je pravo pa i više dala; ali ako taj teret pada na puk, neka se druga procjena učini i plati koliko se može i kako je i pravo. Pametno valja pučkim novcem baratati, krvavo ih puk sabire!

Viesti.

Pri zaključku lista primismo iz Zagreba tužnu brzojavnu viest, da je poslie kratke ali težke bolesti umro

DAVID Dr. STARČEVIĆ

sinovac našeg trajnog vodje Dra. Ante Starčevića.

Hrvatu, značajniku i mučeniku Dru. Davidu Starčeviću kličemo: Slava!

U dojučem broju progovorit ćemo obširnije o velikom pokojniku.

Iz Splita nam javljaju, da su porotnici jednoglasno riešili obtužbe fra Petra Gnječa. Ob ovoj stvari progovorit ćemo drugi put.

Proslava zlatnog jubileja Pape Pija X. Ovog mjeseca navršava se pedesetgodisnjica misništva slavno vladajućeg Pape Pija X. Riedki ovaj god proslaviše svi katolici širom svijeta i nastojaše da što sjajnije dokažu svoju nepokolebivu odanost i živu ljubav

prama glavi Isusove crkve, Petrovome nasljedniku. Vječni grad Rim bio je kroz ovo vrijeme pozorištem različitih svetkovina i hodočašća naroda, koji dodjoše, jedino potaknuti čuvstvom vjerskog jedinstva, iz dalekih zemalja da se poklone u Vatikanu Piju X. i izraze svoje čestitke i da se na grobu svetih apoštola pomole za potrebe crkve. Mnogi vladari ovom prigodom poslaše posebne predstavnike u Rim na svečanosti i prilazaše razne skupocjene darove Sv. Ocu kao dokaz štovanja. — U našem gradu proslava jubileja slavi se u nedjelju dne 22. tek. mj. Pripravne su se pobožnosti već obavila u svim župskim i samostanskim crkvama svečanom trodnevnicom i pjevanom sv. misom. — Danas pred večer počimlje trodnevna pobožnost u Stolnoj Crkvi. U nedjelju na 10 sati jutrom držati će Presv. Biskup svečani pontifikal u prisustvu svih mjestnih vlasti, preko kojeg će pjevati troglasni muški zbor misu od glazbenika Foscinia-a uz pratnju ciele orkestre. Poslie sv. mise zapjevat će se pjesmu zahvalnicu za sretno vladanje Pija X. — Na dan Gospe od Zdravlja, koja se slavi u subotu u našem kršćanskom Šibeniku vanrednim načinom, u Stolnoj Bazilici, na 10 1/2 sati jutrom, obaviti će svečanu pontifalnu službu božju Presv. Biskup, preko koje će držati i prigodno slovo, a pjevati će pjevači spomenutu misu glazbenika Foscinia-a, koji će također pratiti celokupni orkestar. Na 4 sata poslie podne sliedit će svečani blagoslov kano završetak pobožnostih ovog. riedkog papinskog jubileja. Na večer će stolna bazilika biti razsvietljena. — Narode šibenski! Svi: mlado i staro, muško i žensko, učen i neuk, bogat i siromah, podjimo ovom prigodom u crkvu, da se Bogu pomolimo za našega duhovnoga otca, namjestnika Božjega na zemlji. Dokažimo svemu svijetu, a i našim smušenjacima, koji nas od crkve, od pape, od Boga odvraćaju, da u nami kuca kršćansko srce, da je Hrvat svedj pripravan boriti se i umrieti

„Za krst častni, kiem se krsti
Za krst častni i slokodu zlatnu“
Živio Papa Pio X. Živio!

Svega po malo.

Koliko vriedi imanje samo jednoga žudija.

Imanja svih crkava i samostana u cijeloj Austriji vriede ukupno samih 813 1/2 milijuna kruna; dočim bečki žudija Rothschild imade imanja u vriednosti od 11.000, jedanaest hiljada milijuna, to je četrnaest puta više nego li vriede sva imanja nadbiskupska, biskupska, župska i samostanska u cijeloj Austriji. Ovo imanje Rothschildovo daje mu na godinu koristi 440 milijuna.

Kako bi bilo, da bi se zastupnici zauzeli u parlamentu, te stavili predlog, da mu se otme za dvie godine od dobića samo 400 milijuna! Njemu bi isto ostalo, osim glavnice od 11.000 milijuna, još 20 milijuna dobitaka na godinu, s kojima bi mogao gospodski živiti. Su ovih 800 milijuna koliko bi se moglo pomoći sirotinji u cijeloj carevini! Ali dà! Na nj ne viču demokrati, nego traže da se crkvena dobra pootimlju, pak da ih medjuse podiele, kao ono u Francuzkoj, a jedna sirotinja neka stuca, neka gladuje. Socijaldemokrati ne će nikad

predložiti neka se pootmu žudijama pusti njihovi milijuni, jer od žudija primaju novaca da pišu listove, neka se puk kviri. Demokrati i žudije upregnuti su o ista vrazja kola, pa skupa pò svijetu putuju. Uz bogate žudije demokratima dobro — bogati i oni, a ti, mali puče, bori se s nevoljom, s potrebam i s gladi, njima je deveta. Ne laje kuja radi sela nego radi sebe. Tako i demokrati. Larmaju buneći narod, a da u smutnji mognu pobirati, žet, i od bogatstva žudinskog uživati, a ti, narode, medju se kolji se i gladuju.

Dalje narode od lisica-demokrata, tih vukova u janjećoj koži, da ti ne sadiru tielo a ubiju dušu.

Zadnja čaša vina!

Karlo XII., svedski kralj, strastveno se bio podao vinu još za mladih svojih godina i baš bi se više puta opio. Dogodi se jednom da je u takovu pijanom stanju uvriedio i svoju mater. Sutra dan jedan njegov prijatelj odvaži se reći mu, i ako mu je bilo to posve težko, da je njegovo jučerašnje ponašanje moralo ožalostiti dobru njegovu mater.

Karlo slušao mirno svog prijatelja, njegove ga rieči dirnu u srce, te odvažno reče: „Donesite mi bocu najboljega vina i jednu čašu“.

Donesu mu. Onda uzme u ruke bocu i čašu i otigje k materi kraljici. „Majko! reče joj, „jučer sam te uvriedio i ožalostio! Žao mi je“. Za tim napuni čašu i ispije ju na materine oči, koja ga samo u čudu gledala. Za tim joj reče: „Majko! ova je zadnja čaša vina, koju sam izpio i neću niti jedne više dok budem živ“. I održao besjedu.

Mi ovomu nadodavamo samo to, da bi želili, da ovako budu od besjede i oni neki ćučalisti, koji su podati vinu. Ali gdje je to! Oni bi voljeli prije umrieti nego se vina ostavili, i za to nemaju nikada ništa; svak im je kriv tada, kad ništa nemaju, a neće za sigurno nikada ništa niti imati dok budu samo pili.

Bog nam vino daje i pijmo ga, ali mjerom. Ako pak znademo, da nam i sama jedna čašica udi—ne pijmo ni nju da majku ne uvriedimo ili koji drugi grieh počinimo. Izgled nam budi kralj Karlo.

Hrvatska Tiskara (Dr. Krstelj i drug) — Šibenik

Narod bez škola jest
narod bez budućnosti.

Pomožimo hrv. istarsku sirotinju!
SAPUN DRUŽBE

sv. ĆIRILA i METODA
jest najbolji i najjeftiniji. Kupujmo samo taj sapun, a time pomažemo bez naše štete siromašnu školsku djecu u Istri. Odbacimo tudji sapun. Za naručbe ciene i ostalo valja se obratiti tvrdki

Ivan Lentić,
Milna (Dalm.).